

A KÖLTŐ ÉS KORSZAKA

Zoltán Csuka: *Poezija*.

Válogatta és fordította: Enver Čolaković.

Mladost, Zagreb, 1975.

*A költő, s amelyben élt,
korszaka,
mindig is gyanakodva szimatolta egymást:
a költő a penge élet,
s a korszak az elme mélyét:
mit rejteget.*

Csuka Zoltán

A nagy idők útválasztói izgalmasak, még akkor is, amikor a fegyverek árnyékában látszólag hallgat a múzsa. De nem hallgat, csak más nyelven vallatja korát. A költő ki tudja mondani a kimondhatatlant, s fel tudja lebbenteni a mában a holnapot eltakaró fátylakat, csak legyen, aki mérészen mögéjük pillant: legyenek, akik mérészen mögéjük pillantanak, s fedjék fel azt, amit egy-egy fátyol rejteget.

És mi nyomukba szegődünk.

Mindig fokozottabb érdeklődéssel lapozzuk tovább és még tovább a könyvet, ha azt leljük meg benne biztató igényű kibontakozásban, amire mindig vártunk, és amire mindig várunk. Itt az irodalom nyelvi zárt kapuira gondolok, amelyeket nem emberöltők, hanem évszázadok óta nagyon sokan feszegettek már. A nagy népek irodalmának hömpölygő folyamai ugyancsak évszázados vagy több évszázados késéssel érkeztek el a kis népek irodalmának patakjaihoz, ám a kis népek egymás irodalmáról a XVIII. század végéig, a XIX. századig vajmi keveset tudtak.

Mi ennek a szellemi fejlődésnek az útján nem kullogtunk épp a sor végén. Nyugodtan mondhatjuk: már rég túljutottunk a kezdet kezdetén. Égboltunk alatt Zmaj, Vajda János és kortársai után — a vajdasági magyar irodalom születésének idején — Szent-eleky, Debreczeni és Csuka Zoltán úttörő vállalkozása nyitott új korszakot.

A húszas években már szervezettebben, nagyobb felkészültséggel indult meg a szerbhorvát költők és írók alkotásainak fordításával szellemi életünkben annak az útnak a kiépítése, amely a felszabadulás után új és szabad távlatokat nyitott az egymás megismerésére irányuló törekvések területein. Népeink külön-külön élő és ható szellemi kincse még mindig nem valamennyiünké: még mindig nem közkincs. De a források már ismertek, hírünk visszhangot keltett, s itt állunk a testvérnépek egymás felé áradó irodalmának partjain.

Csuka Zoltán költészetével is, egyedülálló értékű műfordításaival is ennek a jövőbe irányuló törekvésnek a szolgálatában áll, immár több mint ötven esztendeje. Ez a kítartó szolgálat és az elkötelezettséghez való hűsége kölcsönözte számára azt az emberfeletti erőt, amely költészetének gazdag — és az eddiginél sokkal komolyabb értékelést érdemlő — természetében és a több mint száz szerbhorvát szépirodalmi mű lefordításában hatalmas életművet alkotott. Olyat, amely számunkra és az elkövetkező nemzedékek számára alapos műgonddal és rendkívüli értékes adatszolgáltatással kitérítette széles medrek felé a látóhatárt, hogy közös testvéri-családi életet élvén egymás lelkébe lássunk.

A legmagasabb elismerések, kitüntetések után a költő és műfordító életműve előtt — és hozzá méltó —

zászlóhajtás ez a tizenhatodos formátumú kis kötet, amely a zágrábi Mladost kiadásában két nyelven Csuka Zoltán költeményeit adja a szerbhorvát olvasó kezébe. Enver Čolaković neves író és műfordító jól ismeri a vajdasági magyar irodalom lelkes fészekrakójának életművét; ez a tájékozottsága meggyőző erővel nyilatkozik meg a versek válogatásában — hiszen amikor a kiadótól ezt a feladatot kapta, ötven év terméséből kellett meglesni azokat a költeményeket, amelyek úgy élnek most is, mintha ma írták volna őket. A másik figyelemre méltó erénye az, hogy minden erőfeszítése arra irányult, hogy a költő munkáinak adekvát fordítását adja a szabad verselés sajátos csukai ritmusának hív követésével. Ehhez Enver Čolakovićban már régóta él egy lelki rezonancia, hiszen mindig a költőnek a nyomában járt, amikor verseit olvassgatta, és hírül vette, miként égett benne, amikor Csuka Zoltán költeményeinek horvát nyelvű fordításához írt utószavában ezeket a sorokat vetette papírra:

„Amikor köszönetünket fejezzük ki Csuka Zoltánnak azzal, hogy a nagy adósságnak akár egy jelentéktelen részét is visszafizessük, szép kötelesség, de kötelesség, hogy ne mondjam udvariasság, ám ennek a köszönetnek a kifejezése és az egyetemes jugoszláv irodalom majd valamennyi élő alkotója (különösen a már eltávozott klasszikusok) nevében ennek az adósságnak a visszafizetése nem udvariasság, és nem is kötelesség, hanem élvezet, mert Csuka magyar költő, aki megérdemli, hogy nálunk fordításban megjelenjen, függetlenül attól, hogy ő maga mintegy száz könyvet fordított le a mi irodalmunkból.

Mély meggyőződése az, hogy Horvátországban, sőt egész Jugoszláviában nincsen egy élő író, aki nem ismerné és nem becsülné a mi jó könyveink magyarországi »nagykövetének« műfordítói tevékenységét, de sokan nem ismerik eredeti költői alkotásait, jóllehet az elmúlt ötven esztendő alatt mintegy húsz versesköte-

tet jelentetett meg, s költeményei közül sokat a világnyelvekre is lefordítottak...«

Ez a meleg hangú utószó — előszó is lehetett volna, mint ajánlás — sokat ígérő vallomás is, s dicséretre méltó annak a korszerű műfordítási formának az érvényesítése, hogy a műfordítással párhuzamosan az olvasó eredetiben is olvashassa a verset. Ebből érezhetjük igazán — mindkét részről —, hogy a magyar vers a maga eredeti ritmusában a szerbhorvát nyelvterületen is él, és élményt kelten hatni tud az olvasóra.

Mindezek után — a jövőben megjelenendő művek reményében is — elmondhatjuk, hogy a költőink, íróink a velünk együtt élő testvéreink nyelvterületén is élnek. Sokkal kedvezőbben és sokat ígérőbben, mint a múltban. Ez reményt kelte is, mert az egyik, a másik irodalmi törekvésről szóló tanulmányokat maguk a művek követik; összefoglalók vagy kivonatok, méltatások helyett a teljes alkotások. Csuka Zoltán több mint száz jugoszláv szerzőjének — illetve művének — lefordítása után a mai jugoszláv irodalomból több mint száz nagy jelentőségű mű vár még lefordításra. Így a magyar irodalomból és a szomszédnépek irodalmából is több jelentős munka vár átültetésre, hogy ne csak a folyóiratok adjanak belőlük tömör ismertetőt, amely olykor nem sokkal több a szűkszavú recenziónál.

Ezért térünk most vissza a mottóban közölt stróféhoz, amelyet a költő 1972-ben írt, s Enver Čolaković így fordította:

„Pjesnik i njegovo doba kobno
u kojem je živio
uvjek su se njuškali međusobno;
pjesnik oštrice brid,
razdoblje duhovni vid:
što kriju.”

Igen! Ezeket a holnapot eltakaró fátylakat kell fellebbenteni és itt is, ott is felfedni azt, amit a fátyol rejtget.

A következő lépések egymáshoz is és a még ismeretlen szellemi értékekhez is közelebb vihetnek bennünket.

LÉVAY ENDRE